

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון: דרמה	–	40	נקודות
פרק שני: שירה	–	60	נקודות
סך הכול	–	100	נקודות

שני הפרקים בבחינה הם חובה.

בפרק הראשון (דרמה) יש לענות על שאלה אחת (40 נקודות).

בפרק השני (שירה) יש לענות על שתי שאלות (לכל שאלה – 30 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם לענות עליה.

(2) יש לשים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – דרמה (40 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–6 (40 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

וטרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

1. בחרו בשני דיאלוגים או בשני מונולוגים או במונולוג ודיאלוג בטרגדיה שלמדתם, תארו אותם בקצרה, והסבירו את התרומה של כל אחד מהם להבנת הקונפליקט בטרגדיה.
 2. תארו את הסבל שאיתו מתמודד הגיבור (או הגיבורה) בטרגדיה שלמדתם, והסבירו מה גרם לסבל זה. מהי התובנה (או התובנות) העולה בסיום המחזה בעקבות הסבל? הסבירו והדגימו את דבריכם.
 3. תארו נקודת כוח ונקודת חולשה בדמותו של גיבור הטרגדיה (או בדמותה של גיבורת הטרגדיה) שלמדתם. הסבירו כיצד השילוב בין נקודת הכוח ובין נקודת החולשה בדמות מניע את העלילה הטרגית במחזה.
- מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)
4. תארו מערכת יחסים בין דמויות במחזה שלמדתם. האם לדעתכם היחסים בין הדמויות מייצגים תופעה רחבה יותר בחברה האנושית? הסבירו את דבריכם.
 5. מהו הקונפליקט המרכזי במחזה המודרני שלמדתם? הסבירו והדגימו כיצד שני אמצעים דרמטיים (למשל דיאלוג, מונולוג, תפאורה, אביזרי במה) מבליטים את הקונפליקט במחזה.
 6. בחרו בשתי סצנות שנגעו לליבכם מן המחזה המודרני שלמדתם. תארו כל אחת מן הסצנות שבחרתם, והסבירו מה נגע לליבכם בכל אחת מן הסצנות.

פרק שני – שירה (60 נקודות)**(שירת ימי הביניים, שירת חיים נחמן ביאליק, שירת לאה גולדברג, שירת רחל)**

ענו על שתיים מן השאלות 7–20 (לכל שאלה – 30 נקודות).

שירת ימי הביניים**7.** קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.**לבי במזרח / יהודה הלוי**

לבי במזרח ואנכי בסוף מערב – / איך אטעמה את אשר אכל ואיך יערב?
 איכה אשלים נדרי ואסרי, בעוד / ציון בחבל אדום ואני בכבל ערב?
 יקל בעיני עזב כל טוב ספרד, כמו / יקר בעיני ראות עפרות דביר נחרב!

מה המשורר מרגיש כלפי ציון ומה הוא מרגיש כלפי ספרד? בתשובתכם הסבירו גם כיצד שניים מן האמצעים האומנותיים בשיר מסייעים לביטוי רגשות אלה.

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.**יפה נוף / יהודה הלוי**

יפה נוף, מושל תבל, קריה למלך רב, / לך נכספה נפשי מפאתי מערב!
 המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם, / כבודך אשר גלה ונוף אשר חרב.
 ומי יתגני על כנפי נשרים, עד / ארוה בדמעותי עפרך ויתערב!
 דרשתיך, ואם מלכך אין בך ואם במקום / צרי גלעדך – נחש שרף וגם עקרב.
 הלא את אבניך אחונן ואשקם / וטעם רגביך לפי מדבש יערב!

כיצד בא לידי ביטוי בשיר הקשר הרגשי של הדובר לירושלים? בתשובתכם ציינו והסבירו שני אמצעים אומנותיים המעצבים קשר רגשי זה.

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הבא מבול / יהודה הלוי

הבא מבול ושם תבל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,
ואין אדם ואין חיה ואין עוף – / הסף הכל ושכבו מעצבה?
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.
ואשגח לכל עבר – ואין כל, / אבל מים ושמים ותבה,
ולויתן בהרתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשיבה. 5
ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה!
וים יזעף – ונפשי תעלז, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

הסבירו והדגימו כיצד המתח בין ייאוש לתקווה בא לידי ביטוי בשיר זה.
לדעתכם, איזה מן הרגשות האלה בולט יותר בשיר? נמקו והדגימו את דבריכם.

שירת חיים נחמן ביאליק

10. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ / חיים נחמן ביאליק

בית 1
הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחוֹת,
וְהִי חִיקָךְ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קוֹרְתִּי פְּלוֹתִי הַנִּדְחוֹת.

בית 2
וּבָעֵת רַחֲמִים, בִּין־הַשְּׁמָשׁוֹת,
שָׁחִי וְאָגַל לָךְ סוֹד יְסוּרֵי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בְּעוֹלָם נְעוּרִים –
הֵיכָן נְעוּרֵי?

בית 3
וְעוֹד רַז אֶחָד לָךְ אֶתְּוֹדָה:
נִפְשִׁי נִשְׁרָפָה בְּלֶהֱבָה;
אוֹמְרִים, אֶהְבֶּה יֵשׁ בְּעוֹלָם –
מֵה־זֹּאת אֶהְבֶּה?

בית 4
הַכּוֹכָבִים רָמוּ אוֹתִי,
הָיָה חֲלוֹם – אֵךְ גַּם הוּא עָבַר;
עָתָה אֵין לִי כְּלוֹם בְּעוֹלָם –
אֵין לִי דָבָר.

בית 5
הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחוֹת,
וְהִי חִיקָךְ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קוֹרְתִּי פְּלוֹתִי הַנִּדְחוֹת.

מה מבקש הדובר בשיר, ומה בקשתו מלמדת על מצבו?

הסבירו והדגישו שניים מן האמצעים האומנותיים התורמים לעיצוב מצב זה.

11. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

צפרת / חיים נחמן ביאליק

- בית 1 כִּלְהֵעוֹלָם טוֹבֵעַ בָּאוֹר וּבְשִׁיר,
אוֹצְרוֹת חַיִּים לֹא־שִׁעְרֵתִים מְסָבִיב מִתְרַחֲשִׁים,
וּבְמִשְׁעַל הַנִּמְתָּח בֵּין יַעַר וְנִיר
שְׁנִינִי הוֹלְכִים וּמַחֲשִׁים.
אָנוּ הוֹלְכִים וְהוֹלְכִים, לְשִׁבְלֵנוּ אֵין קֶץ,
אֶפְסוֹנוּ שְׂבָלִים, כְּתִירוֹנוּ צִפּוֹרוֹת,
וּבְחִנִּיתוֹת שְׁלִי־זֶהב יִפְגַּעְנוּ כָּל־עֵץ
וּבְצֹאֲלֵי צִמְרוֹת.
- בית 2 הַדְּמוּת כְּרוּב אִם עַב קָלָה בְּרוּם עוֹלָם רִפְרָפָה?
אֶךְ גַּם־הִיא חִישׁ הַפְּלִיגָה לְמַדִּינַת הַיָּם –
וְאֶת־הַרְהוּרִי הִטְהוֹר כְּמוֹהָ וָרֶם
נִשְׁאָה עִמָּה לְנִצָּח עַל־כְּתִפָּה.
וְשׁוּב זֶהר רִקִּיעַ, וְשׁוּב תַּכְלֵת בְּלִי־סוֹף,
אֶת הוֹלְכֵת בְּרֹאשׁ וְאֵנִי כְּרוּף אַחֲרֶיהָ,
וּבְקִמּוֹתֶיהָ הַמְּלֹאוֹת הַשְּׁתַרְעֵה הַנוֹף,
וְהַפֵּל בְּהִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּעֵינֶיהָ.
- בית 3 רָגַע אֶחָד לִי נִדְמָה: בְּיַעַר הַלֵּז,
הַמֵּאֲפִיל וּמִשִּׁיב צָנְתוֹ עָלֵינוּ,
גָּנוּז מְטֻמָּן מִסְתָּרִים, הַמְּשֹׁמֵר מֵאֶז
וּמֵעוֹלָם לְשִׁנִּינוּ –
פֶּתֶאֱם רַחֲפָה הַקָּמָה – וּמִפָּה אֱלִיפָה
עֶבֶר רֶטֶט קֶרְנִים עַל־פְּנֵי הָאוֹקְיָנוֹס.
הוּא, מִי הַשְּׁלִיג עָלֵינוּ – וּבִשְׁפַע כְּזָה,
חֵיל צִפּוֹרוֹת לְבָנוֹת?
- בית 4 וְהִנֵּה נִקְלָעָה צִפְרֵת כְּפָרַח בְּקִצָּה
שָׁעַר מַחְלֶפֶתָּהּ הַמְּפֹזָה עַל־הַמַּחְגָּרֶת,
וְכִמּוֹ רִמְזָה לִּי: בְּחוּר, קוֹם שְׁקֵה־לָּהּ, וְדָמָה
אֵלַי הַצִּפְרֵת!
אוֹלָם אֶת – הַהֲרֹגְשֵׁת בַּצִּפְרֵת וּבִי?
הַהֲרֹגְשֵׁת, כִּי גַם־נַפְשִׁי נְתוּנָה בְּשָׁבִי,
וּמִפְּרִפְרֵת וּתְלוּאָה, וּמִצִּפָּה לִישׁוּעָה
בְּמַחְלֶפֶתָּהּ הַקְּלוּעָה?
- בית 5 וּבְעֵינֶיהָ שׁוּב אֶצִּץ וְאַבְקָשׁ שָׁם תְּשׁוּבָה –
וּכְבִּתְחַלָּה הֵן צְנוּעוֹת, שְׁתֵּי יוֹגֵי הַחֹן;
מִה־לִּי צְנִיעוֹת עֵינֶיהָ – וּמַחְלֶפֶתָּהּ מְשׁוּבָה,
הִיא אוֹמֶרֶת לִּי: הֵן!
מִהְרִי, מִהְרִי, אַחוּתִי, נְבוּאָה הִיעֲרָה,
תַּחַת חֶפֶת אֲשֶׁרִיו לָּהּ כָּל־נַפְשִׁי אֶפִיקָה,
וְאֶת־כָּל־אַהֲבָתִי הַתְּלוּיָה בְּשַׁעֲרָה
נִמִּית שְׁנִינִי בְּנִשְׁיָקָה.

מה הן תחושותיו של הדובר בשיר כולו?

הסבירו את התרומה של הופעת הציפורת להדגשת התחושות האלה.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק

עם דמדומי החמה אל-החלון נא-גשי ועלי התרפקי, לפתי היטב צוארי, שימי ראשך על-ראשי – וכה עמי תדבקי.	הם האיים הרחוקים, העולמות הגבהים זו בחלומות ואינום; שעשוננו לגרים תחת כל-השמים, וחיינו – לגיהנם.
ומחשקים ודבקים, אל-הזהר הנורא דומם נשוא עינינו; ושלחנו לחפשי על-פני ימי האורה כל-הרהורי לבנו.	המה איי-הזהב זו צמאנו אליהם כאל ארץ מולדת; שכל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם באור קרן רועדת.
והתנשאו למרום ביעף שוקק פיונים, ובמרחק פליגו, לאבדו; ועל-פני רכסי ארגמן, אייזהר אדמונים, ביעף דומם ירדו.	ועליהם נשארנו בלי-רע ועמית כשני פרחים בציה; כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית על-פני ארץ נכריה.

השיר מסתיים בתחושה של החמצה.

הסבירו והדגומו קביעה זו.

שירת לאה גולדברג

13. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד / לאה גולדברג

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד,
ותלכי בשדה, ותלכי בו פהלך התם,
ומחשוף כפי-רגלך ילטרף בעלי האספסת,
או שלפי-שבלים ידקרוך ותמתק דקירתם.

או מטר ישיגך בעדת טפותיו הדופקת
על כתפיה, חזף, צוארף, וראשך רענן.
ותלכי בשדה הרטב וירחב בך השקט
כאור בשולי הענן.

ונשמת את ריחו של התלם נשם ורגע,
וראית את השמש בראי-השולית הזהב,
ופשוטים הדברים וחיים, ומתר בם לנגע,
ומתר, ומתר לאהב.

את תלכי בשדה. לבדך. לא נצרכת בלהט
השרפות, בדרכים שסמרו מאימה ומדם.
ובישר-לבב שוב תהיי ענוה ונכנעת
כאחד הדשאים, כאחד האדם.

בשיר זה ההליכה בשדה מבטאת תקווה.

הסבירו והדגו קביעה זו.

14. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

אָרֹן / לאה גולדברג

כָּאן לֹא אֲשַׁמֵּעַ אֶת קוֹל הַקּוֹקֵיָה.
כָּאן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מִצְנָפֶת שְׁלֵג,
אֲבֵל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלָדוֹתַי שִׁקְמָה לַתְּחִיָּה.

צִלְצוֹל הַמְּחֻטִּים: הִיָּה הִיָּה ---
אֶקְרָא מוֹלְדֹת לְמֶרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקֶרֶחַ יִרְקָרֵק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה.

אוֹלֵי רֶק צִפְרֵי־מָסַע יוֹדְעוֹת -
כְּשֶׁהֵן תְּלוּיוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם -
אֶת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֶתְכֶם אֲנִי נִשְׁתַּלְתִּי פַעַמִּים,
אֶתְכֶם אֲנִי צִמְחָתִי, אֲרָנִים,
וְשָׁרְשֵׁי בְשָׁנִי נוֹפִים שׁוֹנִים.

כיצד מתוארת בשיר חוויית ההגירה, ומהי עמדת הדוברת כלפיה?

הסבירו והדגומו את דבריכם.

15. לפניכם סונטה ב, מתוך מחזור הסונטות: "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג, המתחילה במילים "ולא היה בינינו אלא זהר". קראו אותה, וענו על השאלה שאחריה.

בית 1
ולא היה בינינו אלא זהר
ענו של השכמה ברחוב כפרי
ולבובו של גן בטרם פרי
בלכן תפרחתו יפת התאר.

בית 2
ומה מאד צחקת באמרי
כי אל השחר הענג כנרד
אקרב ואקטפנו למזכרת
ואשמרנו בין דפי ספרי.

בית 3
את זרועך נשאת, התזכר?
והנידוּת אט ענף תפוח,
ועל ראשי ירד מטר צחר.

בית 4
מאחורי גבך הכפר געור,
החלונות נצטלצלו עם רוח –
ולא היה בינינו אלא אור.

כיצד מתואר בשיר המפגש בין בני הזוג, ומה הם הרגשות שהמפגש מעורר בדוברת?
הסבירו והדגימו את דבריכם.

16. קראו את מחזור השירים א-ג, וענו על השאלה שאחריו.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

א	ב
ברבוע חלון מואר – על שמשה, מבחוץ, צללית של דבורה כמעט אין לראות את כנפיה.	בשמך היא היתה עליה זהב נופל, בפרח היא היתה טפה של דבש אפל, ואגל טל בנחיל של כוכבים – ופה היא צל.
הפוכה. גוף צר. שש רגלים דקות – בגלוי עירם, באיום מכער זוחלת דבורה.	מלה אחת של שיר בנחיל המצלצל, בשורת רצון נמרץ בתוף שרב עצל, תנועת האור באפר דמדומים – ופה היא צל.
ג	
איך נכתיר אותה בדברי שירה? איך נשיר ומה? יבוא ילד קטן ויאמר: המלכה עירמה.	מדבשך? מי יזכר את דבשך? הוא שם, הרחק, בפנור. כאן, בשמשה מוארה, גופך, ראשך – כלך עלך, שנאה אינאונים עלובה וענרת. הפחד הורג. השמרי לנפשך.

בשיר זה ההסתכלות בדבורה משקפת מציאות מורכבת.

הסבירו והדגומו קביעה זו.

שירת רחל

17. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צר עולמי כעולם נמלה,
גם משאי עמסתי כמוה
רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי – כדרכה אל צמרת –
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים זדונה ובוטחת,
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הלזי והדמיע
פחד טמיר מיד ענקים.
למה קראתם לי, חופי הפלא?
למה כזבתם, אורות רחוקים?

הסבירו את התרומה של ההקבלה בין המשוררת לנמלה להבנת המצב הנפשי של הדוברת בשיר.
הדגימו את דבריכם.

18. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

פגיושה, חצי פגיושה / רחל

פגיושה, חצי פגיושה, מבט אחד מהיר,
קטעי ניבים סתומים – זה די...
ושוב הציף הכל, ושוב הכל הסעיר
משבר האשר והדן.

אף סכר שכחה – בגיתי לי מגן –
הנה ה'ה כלא ה'ה.
ועל ברפי אכרע על שפת אגם סואן
לשתות ממנו לרויה!

הסבירו והדגימו את התהליך הרגשי שעוברת הדוברת בשיר.
בתשובתכם הסבירו גם את תרומתם של שני אמצעים אומנותיים בשיר לעיצוב תהליך זה.

19. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

מיכל / רחל

ותַּאֲהֵב מִיכָל בֵּת שְׁאוּל אֶת דָּוִד... וְתִכְזֹ לוֹ בְּלִבָּהּ
(שמואל א, י"ח, כ'; שמואל ב, ר', ט"ז)

מִיכָל, אַחֻת רְחוּקָה! לֹא נִתַּק חוּט הַדּוֹרוֹת,
לֹא שָׁלְטוּ בְּכַרְמֶךָ הַנוֹגָה חֲרָלֵי הַזָּמָן,
עַל כְּתָנִית מְשִׁיךְ לֹא דָהוּ פִּסִּי אֲרָגְמָן
וְצִלְצוּל אֲצָעֵדוֹת זֶהְבֶּךָ עוֹד הָאֵזֶן תִּקְלֹט.

לֹא אַחַת רְאִיתִיךָ נֶצְבֶּת לִיד הָאֶשְׁנָב,
בְּעֵינֶיךָ הִיפָּה מְהוּלִים גִּאָּוָה וְרֶךְ;
מִיכָל, אַחֻת רְחוּקָה, אֲנִי עֲצוּבָה כְּמוֹךָ,
כְּמוֹךָ נְדוּנוֹתֵי לְבוֹז לְאִשֶּׁר אֶהֱב.

המשוררת מכנה את מיכל בת שואל "אחות רחוקה".

פרשו כינוי זה, והסבירו את תרומתו לבניית משמעות השיר.

20. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בְּאֶחָד גִּלְגּוּלֵי / רחל

הִהְיִיתִי חָיָה בֵּין חַיּוֹת הַשָּׂדֶה
בְּיָמִים רְחוּקִים, בְּאֶחָד גִּלְגּוּלֵי?
וּמֵאֵז לִי קִרְבַּת הָאָחוֹת לְחִי
וְאִמַּת הָאָדָם הַרוֹדֶה?

אֶפְרַת הַנוֹצָה וְחֶסֶרֶת הַמָּגֶן
גִּלְגָּל־הַפְּרָפְרָה בִּי וְשִׁמַּת צָפוֹר?
מְנַגֶּנֶה עֲגֻמוּמִית, אֶהֱבֵת הַדְּרוֹר –
הֵן מְמֹנָה, מְמֹנָה שְׂתִיהֵן.

וְאוּלֵי בְּגִלְגּוֹל הַרְחוּק־קָדוֹם
הִיִּיתִי גְבַעֲל־עֲשָׂבִים יֶרְקָרֵק?
וְלָכֵן בְּאִמִּי־אֲדָמָה אֲדַבֵּק,
וּמְנוּחִי בְּחִיקָה הַשָּׁחוּם.

על פי שיר זה, הסבירו והדגימו כיצד הגלגולים מבטאים את עולמה של הדוברת.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך